

TEMA BROJA: IZBORI ZA EUROPSKI PARLAMENT

Izbori za Europski parlament 2014. godine: rezultati i implikacije za europsku politiku

André Krouwel i Yordan Kutiyski

Dok se na agregatnoj razini ne čini da je došlo do velike promjene snaga u Europskoj uniji, na razini pojedinačnih zemalja došlo je značajnih zaokreta koji bi mogli imati dalekosežne posljedice za budući politički smjer EU-a

Ishod osmih izbora za Europski parlament, vjerojatno najvažnijih dosad s obzirom na to da su održani za vrijeme trajanja krize eurozone i nakon povećanja ovlasti Europskog parlamenta putem Lisabonskog ugovora, oslabili su etablirane *mainstream* stranačke grupacije. Dok se na agregatnoj razini ne čini da je došlo do velike promjene snaga u Europskoj uniji, na razini pojedinačnih zemalja došlo je značajnih zaokreta koji bi mogli imati dalekosežne posljedice za budući politički smjer EU-a. Radikalna populistička desnica izrazito je dobro prošla na bogatom sjeveru u Ujedinjenom Kraljevstvu, Francuskoj, Austriji, Danskoj i Švedskoj, dok je na jugu ishod bio ponešto složeniji. U Grčkoj i Italiji protueuropski sentiment preusmjerili su glasove prema ekstremno desnoj Zlatnoj zori i euroskeptičnom Pokretu pet zvijezda. U Portugalu i Španjolskoj, zemljama koje su naj snažnije pogođene krizom, rezultati su manje spektakularni, no i tamo su euroskeptične stranke zabilježile stanovit porast. U srednjoj i istočnoj Europi slika je još složenija – neke zemlje doživjele su visoku volatilnost, dok su druge, pak, pokazale stabilnost stranačkog natjecanja. Općenito, agregatni ishod ovih izbora nije radikalno promijenio raspored mandata između najvećih europskih političkih grupacija, premda su sve *mainstream* grupacije pretrpjele gubitke. U ovome radu analizirat ćemo te izborne trendove kako na europskoj razini tako i na razini nacionalnih političkih arena.

Autori se srdačno zahvaljuju sljedećim kolegama koji su dali kratke opise izbornih rezultata u svakoj od navedenih zemalja članica:

Belgija – Steven van Hecke
Cipar – Vicky Triga
Danska – Martin Larsen
Estonija – Martin Mölder
Finska – Hanna Wass
Francuska – Thomas Vitiello
Hrvatska – Dario Nikić Čakar
Irski – Rory Costello
Italija – Andrea Ceron
Litva – Ainė Ramonaitė
Njemačka – Theresa Eckert
Portugal – Marina Costa Lobo i Edalina Sanches
Rumunjska – Mihnea Stoica
Slovačka – Olga Gyárfášová
Slovenija – Matevž Tomšič
Španjolska – Oscar Moreda Laguna
Švedska – Elias Markstedt
Ujedinjeno Kraljevstvo – Matthew Wall

Slabljenje *mainstream* europskih stranaka

Premda rezultati izbora za Europski parlament 2014. nisu dramatično promijenili relativnu raspodjelu mandata između glavnih stranačkih obitelji – demokršćana (Europska pučka stranka), liberala (Savez liberala i demokrata za Europu) i socijaldemokrata (Stranka europskih socijalista) – sve su doživjele pad glasova i mandata.

Iako je Europska pučka stranka i dalje najsnažnija stranačka grupacija, izgubila je 53 mandata. Naspram 274 mandata 2009. (preko 36 posto), ove je godine osvojila 221 mandat (29,4 posto). EPP je jedva uspio zadržati prednost pred socijaldemokratima koji su se nadali postati najvećom stranačkom grupacijom i osigurati izbor svojega čelnog kandidata (*Spitzenkandidat*) na mjesto predsjednika Europske komisije. Međutim, socijaldemokrati nisu uspjeli poboljšati svoj izborni rezultat. U usporedbi s lošim rezultatima iz 2009. (Hix i Marsh 2011), ovogodišnji nisu bili znatno bolji – potpora za PES dosegla je nešto malo više od 25 posto glasova. Najsnažniji udarac među proeuropskim strankama doživjeli su liberali koji su dugi niz godina bili treća po snazi politička grupacija u EU-u. Potpora za ALDE pala je s

Najsnažniji udarac među proeuropskim strankama doživjeli su liberali koji su dugi niz godina bili treća po snazi politička grupacija u EU-u

11,2 na 8,9 posto te su time liberali dospjeli na četvrto mjesto, iza umjerenih euroskeptika okupljenih u grupi Europskih konzervativaca i reformista (ECR). Liberali su ukupno izgubili 16 mandata i oko dva posto glasova. Zeleni / Europski slobodni savez nisu doživjeli neke veće promjene u odnosu na 2009. godinu. Ova je grupacija izgubila sedam mandata te ih sada ima ravno 50.

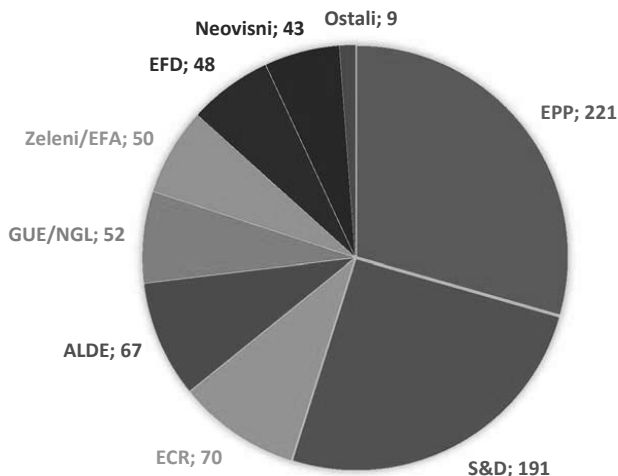
Mnogi politički komentatori vide potencijalno objašnjenje slabih rezultata *mainstream* stranaka u teškoj ekonomskoj situaciji. No, čini se da ne postoji snažna korelacija između razine nezaposlenosti i postotka glasova za populističku desnicu (Afonso 2014). To je logično s obzirom na to da radikalne populističke stranke nisu odveć kompetentne u socioekonomskim politikama i u pitanju stabilnosti vladanja. Umjesto da promatramo rast populističke ljevice i desnice diljem Europe kao znak mobilizacije "globalizacijskih gubitnika", puno ga je bolje promatrati u smislu općeg osjećaja neizvjesnosti i nezadovoljstva među biračima (srednje klase) u sjevernoj Europi kojima se čini da imaju previše toga za izgubiti (Mudde 2007, Krouwel 2012). U biti, kad se pobliže sagledaju protueuropski glasovi, otkriva se nekoliko tipova nezadovoljnih birača (Startin i Krouwel 2013).

Protestne stranke na obje strane ideološkog spektra uspješno su operacionalizirale određene teme – radikalna ljevica mobilizirala je birače oko otpora mjerama štednje, zaštite radničkih prava i očuvanja socijalne države, dok je radikalna desnica glasove privukla borbom protiv imigracije i europskih integracija

No, ne treba također zaboraviti da su globalna ekonomska kriza, kriza eurozone i stroge mjere štednje sunovratile mnoge Europljane u novčane probleme. Nema sumnje da to svakako pridonosi nezadovoljstvu europskim integracijama i rezultira slabljenjem potpore etabliranim europskim strankama (Van der Brug, Fennema i Tillie 2000, Krouwel 2012, Kselman i Niou 2011).

Dok su radikalne stranke prije bile marginalizirane u Europskom parlamentu, izbori 2014. ojačali su populističke protuuse-ljeničke i protueuropske stranke poput francuske Nacionalne fronte (FN) i Stranke neovisnosti Ujedinjenog Kraljevstva (UKIP), dok je Alternativa za Njemačku (AfD) ostvarila impresivan debi-tantski rezultat. Radikalna ljevica također je poboljšala svoje izborne rezultate: Koalicija radikalne ljevice protiv fiskalne konsolidacije (SYRIZA) pobijedila je u Grčkoj, PODEMOS je postigao zapažen rezultat u Španjolskoj, kao i Pokret pet zvijezda u Italiji, dok je u Nizozemskoj prvi put u povijesti Socijalistička stranka (SP) osvojila više glasova od umjerene Stranke rada (PvdA). Prema tome, protestne stranke na obje strane ideološkog spektra uspješno su operacionalizirale određene teme – radikalna ljevica mobilizirala je birače oko otpora mjerama štednje, zaštite radničkih prava i očuvanja socijalne države, dok je radikalna desnica glasove privukla borbom protiv imigracije i europskih integracija.

Europski izbori pokazali su rast protueuropskog sentimenta na cijelom ideološkom spektru, dok su političke elite i dalje više

Grafikon 1: Sastav Europskog parlamenta, lipanj 2014.

Izvor: TNS/Scytll u suradnji s Europskim parlamentom

privržene EU-u nego njihovi birači (De Vries i Edwards 2009). *Mainstream* europske stranačke obitelji stoga su platile cijenu. Dakako, dobar dio promjene odnosa snaga može se pripisati vrlo niskoj izlaznosti koja omogućava "strastvenim manjinama" dominaciju nad izbornim prostorom. To također objašnjava zašto su u nekim slučajevima pobijedile izrazito proeuropske stranke, kao npr. D66 u Nizozemskoj. Također, birači su voljniji izraziti radikalne stavove na drugorazrednim izborima, s obzirom na to da nisu opterećeni strateškim kalkulacijama kakvima se redovito rukovode na nacionalnim izborima. Na drugorazrednim izborima birači će stoga češće dati svoj glas manjim i radikalnijim strankama nego velikim etabliranim strankama koje biraju kada žele utjecati na sastav vlade i politički smjer zemlje (Reif 1984, Van der Eijk i Van Egmond 1996, Marsh 1998, Ferrara i Weishaupt 2004). Većina etabliranih stranaka u europskim stranačkim sustavima sada je suočena s radikalnim izazivačima. Socijaldemokrate opsjedaju radikalne socijalističke

O izbornom ishodu ovisio je nastavak eventualnog produbljivanja europskih integracija, procesa koji će sada najvjerojatnije biti usporen

stranke (March 2009), dok se desni centar (demokršćani, konzervativci i liberali) suočava s jakom konkurencijom populističkih protuuseljeničkih stranaka (Norris 2005, Krouwel 2012).

S padom broja glasova za *mainstream* stranke rast su doživjele Europska ujedinjena ljevica / Nordijska zelena ljevica (GUE/NGL), koja je povećala broj glasova s 4,8 na 6,9 posto, te euroskeptične grupacije ECR (skok sa 7,5 na 9,3 posto) i Europa za slobodu i demokraciju (EFD) (s 4,3 na 6,4 posto). Iako se radi o jasnim trendovima, oni nisu takvih proporcija da bi se nazivali broj 18 - srpanj 2014.

"tektonskim poremećajima" i "potresom", kako ih neki politički komentatori vole prikazivati. Usprkos povećanoj popularnosti, mnoge stranke radikalne euroskeptične ljevice i desnice razjedinjene su, o čemu svjedoči njihov neuspjeh u formiranju zajedničkih, kohezivnih stranačkih grupacija u Europskom parlamentu.

Značaj europskih izbora 2014.

Premda se radilo o drugorazrednim izborima koje birači, političari i mediji smatraju manje važnima od nacionalnih izbora, izbori za Europski parlament 2014. bili su izborna utrka od krucijalne važnosti (Hix 2013). Kao što je ranije spomenuto, na ovim su izborima europski građani evaluirali europske elite i njihov uspjeh u provođenju politika suzbijanja krize eurozone. O izbornom ishodu ovisio je nastavak eventualnog produbljivanja europskih integracija, procesa koji će sada najvjerojatnije biti usporen. Stupanjem na snagu Lisabonskog ugovora ojačana je upravljačka uloga Europskog parlamenta, te će stoga njegov sastav zasigurno imati utjecaj na opći politički smjer EU-a. Europski parlament sada ima ovlasti u području ključnih javnih politika, kao što su regulacija zajedničkog tržišta, sloboda

Na relativno imućnome sjeveru Europe protuuseljeničke populističke stranke zadržale su ili čak poboljšale svoje izborne rezultate

kretanja unutar EU-a, donošenje godišnjih proračuna, Zajednička poljoprivredna politika i sklapanje ugovora o slobodnoj trgovini sa SAD-om. Nadalje, Europski će parlament prvi put izabrati predsjednika Europske komisije nakon što su sve glavne stranačke grupacije istaknule svoje kandidate za to mjesto. Budući da PES kaska za EPP-om, trenutni je predložnik za taj položaj Jean-Claude Juncker, glavni kandidat pučana. Premda su utjecajne osobe na desnici, poput britanskog premijera Davida Camerona, izrazile protivljenje takvoj mogućnosti, čini se da će ipak prevladati stav većine u novome sazivu Europskog parlamenta. Ostaje otvoreno pitanje kakve će implikacije sastav Parlamenta imati na europsko upravljanje i proces donošenja odluka. Budući da tri glavne stranke koje zagovaraju nastavak integracije i dalje drže većinu mandata, mogućnost radikalne promjene nije velika.

Sjeverozapadna Europa

Na relativno imućnome sjeveru Europe protuuseljeničke populističke stranke zadržale su ili čak poboljšale svoje izborne rezultate.

Europski izbori nisu donijeli iznenađenja u Austriji, osim novoosnovane liberalne stranke (NEOS) koja je osvojila jedan mandat s 8,14 posto glasova. Također, euroskeptični FPÖ poboljšao je svoj rezultat osvojivši četiri mandata (19,7 posto glasova), naspram dva mandata (12,7 posto glasova) na prošlim

izborima. Zeleni su također prošli bolje nego 2009. godine, te su s 14,52 posto glasova osvojili tri mandata. Tradicionalni stupovi austrijskoga stranačkoga sustava nisu prošli odveć dobro. Austrijska pučka stranka (ÖVP) izgubila je jedan mandat te je sada izjednačena sa socijaldemokratima (SPÖ). Premda su pučani osvojili 27 posto, a socijaldemokrati 24 posto glasova, obje stranke dobile su po pet mandata.

U Njemačkoj su rezultati europskih izbora potvrdili trendove koji su već bili vidljivi na parlamentarnim izborima prošloga rujna. Objе glavne stranke, CDU/CSU i SPD, relativno su dobro prošle – demokršćani su se zadržali na rezultatima iz 2009. godine, dok su socijaldemokrati postigli značajan rast biračke potpore (s 20,8 na 27,3 posto). Kao i na zadnjim izborima za *Bundestag*, FDP je pretrpio značajan pad izborne potpore izgubivši 7,6 posto glasova i devet mandata. Ovaj poraz njemačke članice ALDE-a značajno je oslabio liberalnu grupaciju u EU-u. Za taj povijesni poraz djelomično je zaslužan prijelaz bivših liberalnih birača u tabor euroskeptične Alternative za Njemačku (AfD). Ta stranka nije uspjela osvojiti mandate u *Bundestagu*, no na ovim izborima privukla je sedam posto birača i osvojila sedam mandata. Suprotno željama kancelarke Merkel, AfD je odmah ostvario i drugu pobjedu tako što je postao članicom Europskih konzervativaca i reformista. Njemački Zeleni izgubili su više od 1,5 posto glasova i osvojili tri mandata manje. Stranka Ljevice zadržala se na malo iznad sedam posto, no izgubila je jedan mandat.

U Njemačkoj su rezultati europskih izbora potvrdili trendove koji su već bili vidljivi na parlamentarnim izborima prošloga rujna

U susjednoj Nizozemskoj mnogi su ostali iznenađeni izbornim rezultatima. Kao prvo, proeuropski socijalni liberali D66 prvi put u povijesti postali su najsnažnijom strankom u zemlji (15,5 posto glasova i četiri mandata). Međutim, zahvaljujući listovnom savezu sa Strankom radikalnih protestanata (CU/SGP) demokršćanski CDA uspio je osvojiti najveći broj mandata (5) s 15,2 posto glasova. Objе stranke vladajuće većine – socijaldemokrati (PvdA) i liberali (VVD) – prošle su loše. Liberali su uspjeli neznatno poboljšati katastrofalan rezultat iz 2009. godine, dok su socijaldemokrati doživjeli novi pad potpore (tri posto) nakon već ionako izrazito lošeg rezultata prije pet godina. Prvi put nakon Drugoga svjetskog rata socijaldemokrati su dobili manje glasova od svojih radikalno lijevih suparnika – Socijalističke stranke (SP). Zahvaljujući listovnom savezu sa strankom Zelene ljevice (*GroenLinks*) uspjeli su zadržati tri mandata, a socijalistima su pripala dva mjesta u Europskom parlamentu. Zelena ljevica izgubila je 1,9 posto glasova, osvojivši naposljetku dva mandata (sedam posto glasova). Unatoč predviđanjima anketa i analitičara da će stranka Geerta Wildersa (PVV) ostvariti laku pobjedu, na izborima je došlo do iznenađenja. PVV je s 13,3 posto završio na trećem mjestu izgubivši jedan mandat (pad od gotovo četiri posto glasova). Zahvaljujući lojalnim biračima

na izborima s općenito vrlo niskom izlaznošću, Stranka radikalnih protestanata i Stranka životinjskih prava (PvdD) poboljšale su svoje rezultate. PvdD je prvi put osvojio mandat europskog zastupnika te se priključio stranačkoj grupaciji ljevice i nordijske zelene ljevice (GUE/NGL).

U Belgiji su europski izbori održani istovremeno s regionalnim i nacionalnim izborima, što pomalo onemogućava usporedbu belgijskih rezultata s drugim zemljama jer su ovo za belgijske birače bili prvorazredni izbori. U frankofonoj su zajednici (Valonija i Bruxelles) dvije najveće stranke – socijalisti (PS) i liberali (MR) – zadržale svoj status osvojivši svaka oko 30 posto glasova. Valonski Zeleni (*Ecolo*) izgubili su jedan mandat i gotovo polovicu glasova. Do puno snažnijih promjena u odnosu stranačkih snaga došlo je u Flandriji, gdje je Novi flamanski savez (N-VA) gotovo utrostručio broj glasova naspram 2009. godine. Ovakav razvoj bio je očekivan zbog dinamike istovremenih nacionalnih izbora, no ono što je mnoge začudilo jest N-VA-ova odluka da se pridruži ECR-ovu zastupničkom klubu u Europskom parlamentu, s obzirom na to da su u prethodnom sazivu bili u redovima Zelenih / Europskoga slobodnog saveza. To znači da je najveća belgijska stranka sada dio euroskeptičnog saveza. Flamanski liberali (*Open VLD*) uspjeli su zadržati istu razinu biračke potpore kao i 2009. godine, dok su demokršćani (CD&V) doživjeli lagani pad s tri na dva mandata. Flamanski Zeleni (*Groen/Agalev*) dobro su prošli te su skoro osvojili i drugi mandat. Flamanski socijalisti (sp.a) stabilizirali su razinu svojih glasova, no izgubili su jedan mandat. Krajnje desna stranka Flamanskog interesa (*Vlaams Belang*) doživjela je težak poraz te je s dva mandata pala na jedan, jer je velik broj njezinih birača glas poklonio N-VA-u.

U Danskoj je najviše pozornosti privukla čista pobjeda euroskeptične, desnopopulističke Danske narodne stranke (DF). DF je prvi put u povijesti postao najsnažnijom danskom strankom povećavši svoj udjel u glasovima s 15,3 na 26,6 posto. Još značajnija jest činjenica da je glavni kandidat ove stranke, Morten Messerschmidt, dobio gotovo pola milijuna preferencijskih glasova (petina svih glasova), više od bilo kojeg drugog kandidata. Vladajući socijaldemokrati pali su s 21,5 na 19,1 posto glasova, dok je oporbena Socijalistička narodna stranka (SF) pala s 15,9 na 11,0 posto glasova. Desne stranke oporbe također nisu dobro prošle – konzervativci (KF) su izgubili trećinu glasova, a konzervativni liberali (*Venstre*) doživjeli su još gori poraz. Oni su iz parlamentarnih izbora 2011. izašli kao najjača stranka, no sada su izgubili velik broj glasova zbog korupcijskog skandala. Otkriveno je kako je stranački vođa i bivši premijer Lars Løkke Rasmussen koristio stranačka i javna sredstva za privatne svrhe (odjeću i obiteljska putovanja). Jedna od stranaka vladajuće većine, Danska socijalno liberalna stranka (*Det Radikale Venstre*), poboljšala je svoj rezultat u odnosu na 2009. godinu, iako je osvojila značajno manje glasova nego na parlamentarnim izborima 2011. godine.

U Švedskoj su etablirane stranke desnice pretrpjele težak poraz. Posebice treba istaknuti povijesno loš rezultat Umjerene stranke (*Moderaterna*), glavne vladajuće stranke. Umjerenjaci su izgubili pet postotnih bodova i završili na trećem mjestu, dok je Liberalna narodna stranka (FP) pala s 13,4 na deset posto. Tijekom cijele izborne kampanje bilo je upitno hoće li druge dvije

članice vladine većine – Stranka centra i Demokršćani – uspjeti prijeći izborni prag, no naposljetku su obje stranke prošle bolje nego 2009. godine. Socijaldemokrati su kao najsnažnija stranka u Švedskoj zadržali stabilnu potporu od četvrtine glasova. Bitan

Dva glavna narativa dominirala su europskim izborima u Ujedinjenom Kraljevstvu – uspjeh Stranke neovisnosti Ujedinjenog Kraljevstva (UKIP) i pad Liberalnih demokrata

ishod ovih izbora bio je i dobar rezultat euroskeptične i nacionalističke stranke Švedskih demokrata, koji su utrostručili broj glasova. Zeleni su također ostvarili svoj najbolji rezultat i postali najsnažnijom strankom u Stockholmu i Göteborgu, pretevši vodstvo umjerenjacima. Švedska "tradicija" biranja nove stranke na svakim europskim izborima (Lipanjaska lista 2004. i Piratska stranka 2009. godine) nastavila se i ove godine – Feministička inicijativa osvojila je tako svoj prvi mandat u nekome predstavničkom tijelu iznad općinske razine.

U Finskoj su birači potvrdili navadu kažnjavanja stranaka na vlasti, tipičnu za drugorazredne izbore. Premijerova stranka Nacionalne koalicije (KOK) doživjela je pad biračke potpore, no zadržala se na prvome mjestu, dok je potpora socijaldemokratima, drugoj po veličini stranci u vladi, pala za 5,2 posto. Te su promjene vjerojatno bile reakcija birača na premijerovu travanj-sku najavu da će dati ostavku sredinom lipnja i na izbor novog vođe socijaldemokrata manje od mjesec dana prije izbora. Zelena liga (također članica vladine većine) izgubila je trećinu glasova te je s 12,4 pala na 9,3 posto. S druge strane, oporbene stranke prošle su daleko bolje. Najveća oporbena snaga, Stranka pravih Finaca, povećala je svoj udjel u biračkome tijelu s 9,8 na 12,3 posto. Premda je ovo značajan napredak u odnosu na prethodne europske izbore, radilo se zapravo o velikom padu popularnosti ove stranke s obzirom na to da je na parlamentarnim izborima 2011. osvojila 19 posto glasova. Taj je pad djelomično posljedica ukrajinske krize, jer su obrambena politika i moguće članstvo u NATO-u postali prioritetna politička pitanja, a radi se o temama na kojima populistički Pravi Finci ne mogu tako lako osporiti legitimitet vladajućih stranaka kao što to čine u socioekonomskim pitanjima. Lijevi savez dobro je prošao na ovim izborima nakon što je dva mjeseca ranije napustio vladu. Finska stranka centra (KESK) poboljšala je svoj rezultat u odnosu na 2009. godinu osvojivši 19,7 posto glasova. Dvije manje članice vladajuće koalicije – Švedska pučka stranka (SFP) i Demokršćani (KD) – uspjele su postići bolje rezultate nego 2009. i 2011. godine. Začudo, glavna kandidatkinja Demokršćana bila je peta po ukupnom broju preferencijskih glasova, no zahvaljujući D'Hondtovoj metodi ostala je bez mandata. Usprkos očekivanjima izlaznost je ostala na istoj razini kao i 2009. godine (41 posto).

Dva glavna narativa dominirala su europskim izborima u Ujedinjenom Kraljevstvu – uspjeh Stranke neovisnosti Ujedi-

njenog Kraljevstva (UKIP) i pad Liberalnih demokrata. Vrhunac kampanje bila su dva sučeljavanja između vođa tih dviju stranaka – Nigela Faraga (UKIP) i Nicka Clegga (Liberalni demokrati). Te dvije stranke zauzele su suprotstavljene polove u raspravi o budućnosti Ujedinjenog Kraljevstva u EU-u – UKIP se zauzimao za izlazak iz EU-a, dok su se Liberalni demokrati predstavljali biračima kao stranka koja zagovara ostanak u EU-u. Prema većini promatrača i istraživanjima javnog mnijenja provedenima nakon sučeljavanja, Farage je izašao kao pobjednik. UKIP je vodio agresivnu i dobro financiranu kampanju koja mu je osigurala osvajanje najvećeg broja mandata (24) i glasova (27,5 posto). Liberalni demokrati pretrpjeli su katastrofalan poraz izgubivši 11 od 12 mandata, te su tako sa 6,9 posto glasova završili na petome mjestu. Dvije najveće stranke, Konzervativci i Laburisti, postigle su osrednje rezultate. Konzervativci su doživjeli pad od sedam posto glasova te završili na 23,9 posto (19 mandata). Laburisti su povećali broj glasova za sedam posto, osvojivši 25,4 posto (20 mandata). Međutim, većina komentatora ovo je smatrala razočaravajućim rezultatom za glavnu oporbenu stranku suprotstavljenu vladi koja provodi politiku štednje. Zeleni su prošli relativno dobro, osvojivši 7,87 posto glasova i zadržavši tri mandata, dok je krajnje desna Britanska nacionalna stranka (BNP) podnijela težak poraz izgubivši oba mandata i osvojivši samo 1,1 posto glasova. Stranke koje djeluju izvan Engleske zadržale su se na razini iz 2009. godine. Tako je Škotska nacionalna stranka ponovno osvojila dva mandata, *Plaid Cymru* u Walesu jedan mandat te sjevernoirске stranke *Sinn Féin*, Ulsterska unionistička stranka i Demokratska unionistička stranka svaka po jedan mandat.

Tim se rezultatom Sinn Féin nalazi u prilici zamijeniti Laburiste kao glavnu stranku ljevice u Irskoj

U Irskoj su mnogi birači europske izbore doživjeli kao priliku za ocjenu vladajućih stranaka koje su u posljednje tri godine implementirale niz kontroverznih mjera suzbijanja deficita. Dok je Laburistička stranka izgubila sva tri mandata, *Fine Gael*, stariji koalicijski partner u vladi, uspio je zadržati prijašnji rezultat od četiri mandata. Uspjeh *Fine Gaela* posebice je impresivan uspoređi li ga se s rezultatom njihova tradicionalnog rivala na desnome centru, *Fianna Fáila*, koji je pao s tri mandata na samo jedan. Međutim, takav ishod donekle je posljedica osebujnoga irskog izbornog sustava, s obzirom na to da je *Fianna Fáil* dobio isti postotak glasova kao i *Fine Gael*. Veliki pobjednik izbora bila je lijeva nacionalistička stranka *Sinn Féin* koja se opire mjerama štednje. Birači suprotstavljani fiskalnoj konsolidaciji omogućili su *Sinn Féinu* skok s prijašnjih nula na tri mandata. Tim se rezultatom *Sinn Féin* nalazi u prilici zamijeniti Laburiste kao glavnu stranku ljevice u Irskoj.

U Francuskoj su europski izbori opisani kao "politički zemljotres". Populistička desna Nacionalna fronta (FN) pobijedila je s 24,8 posto glasova, ostavivši iza sebe konzervativnu Uniju za narodni pokret (UMP) (20,8 posto) i vladajuću Socijalističku

stranku (PS) (14 posto). Premda se očekivao dobar rezultat FN-a, pobjeda ove stranke i prednost pred drugim strankama bili su šok za mnoge promatrače. Takav izborni ishod moguće je objasniti s pomoću nekoliko čimbenika. Prvo, izbori su održani u kontekstu ekonomske krize koja traje od 2009. godine. Slabo

Loše ekonomsko okruženje, nepopularan predsjednik i razjedinjena oporba utrlji su put pobjedi Nacionalne fronte koja provodi strategiju modernizacije otkad je Marine Le Pen postala nova predsjednica stranke 2011. godine

stanje francuskoga gospodarstva i sve neizvjesniji ekonomski i životni uvjeti zasigurno su velike dijelove stanovništva potaknuli na protestno glasovanje. Drugo, mandat socijalističkog predsjednika Hollande doživljava se kao "slabo predsjednikovanje". Polupredsjednička priroda francuskih političkih institucija dizajnirana je kako bi naglasila snažno vodstvo. Međutim, Hollandeov stil predsjednikovanja percipiran je kao poprilično hladan i distanciran, a njegova razina popularnosti najniža je od svih predsjednika u Petoj Republici. Nezadovoljstvo predsjednikom snažno je utjecalo na rezultate njegove stranke, te su tako socijalisti na ovim izborima ostvarili povijesno najslabiji rezultat koji je neka vladajuća stranka postigla na izborima na nacionalnoj razini. Naposljetku, izvrstan rezultat FN-a također je posljedica slabe oporbe. UMP je duboko uronio u krizu vodstva nakon što je Sarkozy napustio politiku 2012. godine. Sarkozy je posljednjih mjeseci bio pod optužbom nelegalnog financiranja izborne kampanje, što je kulminiralo aferom "Bygmalion" dan nakon europskih izbora i prouzročilo ostavku predsjednika stranke Copéa. Prema tome, loše ekonomsko okruženje, nepopularan predsjednik i razjedinjena oporba utrlji su put pobjedi Nacionalne fronte koja provodi strategiju modernizacije otkad je Marine Le Pen postala nova predsjednica stranke 2011. godine. Zahvaljujući razmjernom izbornom sustavu, europske izbore karakterizira fragmentacija tradicionalnoga francuskog dvostranačja. Specifično ekonomsko i političko okruženje francuske politike omogućilo je pobjedu "treće stranke" – populističke Nacionalne fronte. Međutim, u idućih nekoliko godina politički akteri bit će fokusirani na predsjedničke izbore 2017. i dvokružni izborni sustav koji je dosad uvijek (osim 1969. i 2002. godine) vodio ka konfrontaciji ljevice i desnice. Prema tome, umjesto političkog zemljotresa, ishod europskih izbora u Francuskoj trebalo bi opisati kao "podrhtavanje tla".

Južna Europa

Pogledamo li situaciju na jugu Europe, vidjet ćemo da su europski izbori u Grčkoj doveli do propasti socijaldemokratskog

PASOK-a (u koaliciji Maslina). Maslina je dobila osam posto glasova i dva mandata, što predstavlja pad od 28,6 posto glasova, odnosno šest mandata. Stranka desnog centra Nova demokracija (ND) također je doživjela značajan pad od 11 posto (tri mandata) te sada ima pet mjesta u Europskom parlamentu. Prema tome, dvije glavne grčke stranke, koje su 2009. zajedno osvojile oko 69 posto glasova, sada su dobile oko 30 posto glasova. Stroge mjere štednje i konsenzus *mainstream* političkih stranaka o ekonomskoj politici pokazali su se katastrofalnima za socijaldemokrate i konzervativce. Veliki pobjednik izbora svakako je SYRIZA koja je skočila na oko 22 posto glasova (šest mandata). Prvi put u povijesti marginalizirani ultranacionalisti iz Zlatne zore osvojili su tri mandata (9,4 posto glasova). Komunistička partija (KKE) izgubila je oko dva posto glasova, no zadržala je oba mandata. Dva mandata osvojila je i novoosnovana stranka lijevog centra (Rijeka) pod vodstvom popularnoga televizijskog voditelja Stavrosa Teodorakisa, dok je novoosnovana konzervativna nacionalistička stranka Neovisni Grci (ANEL) osvojila jedan mandat.

U Italiji su uspon na vlast relativno mladoga, umjerenoga i karizmatičnoga vođe Demokratske stranke (PD) Mattea Renzija u prosincu 2013. i njegovo imenovanje premijerom u veljači 2014. proizveli "potres" na europskim izborima. PD je osvojio 40,8 posto glasova, što je treći najbolji rezultat koji je ikada neka stranka postigla u Italiji nakon Drugoga svjetskog rata. Ova pobjeda još je i veća uzme li se u obzir da je PD povećao svoj udio u biračkom tijelu za 14,5 posto u odnosu na parlamentarne izbore u veljači 2013. i tako postao najsnažnija stranka u 107 od 110 talijanskih provincija. Novi desni centar (NCD) (mlađi partner u vladinoj koaliciji) uspio je prijeći izborni prag s 4,4 posto glasova, dok je centristički Građanski izbor (*Scelta Civica*) potpuno nestao i zbog pada s 8,3 posto (2013.) na 0,7 posto. Protusustavski Pokret pet zvijezda (M5S) pod vodstvom bivšeg komičara Bepa Grilla osvojio je 21,2 posto glasova i završio na drugome mjestu, premda je izgubio tri postotna boda u odnosu

PD je osvojio 40,8 posto glasova, što je treći najbolji rezultat koji je ikada neka stranka postigla u Italiji nakon Drugoga svjetskog rata

na parlamentarne izbore. *Forza Italia* (FI) Silvija Berlusconija, oslabljena odvajanjem NCD-a, završila je na trećemu mjestu sa 16,8 posto, što je njezin najslabiji rezultat dosada. Unutar koalicije desnog centra Sjeverna liga (LN) osvojila je zavidnih 6,2 posto glasova, dok su desničarska Braća Italije (FI) ostala ispod izbornog praga. Krajnje lijeva izborna koalicija Druga Europa (AE) jedva je prešla izborni prag.

U Portugalu su europski izbori predstavljali veliki izazov vladajućoj koaliciji desnog centra (PSD i CDS), ali donekle i glavnoj oporbnoj stranci – Socijalistima (PS). Stranke vladine većine testirale su svoju (ne)popularnost nakon tri godine strogih mjera štednje, dok su Socijalisti očekivali veliku pobjedu koja bi nagovijestila mogući ishod na parlamentarnim izborima iduće

godine. PS je doista pobijedio, no s malom razlikom – 32 posto glasova naspram 28 posto glasova za vladajuće stranke. Malu razliku u glasovima između vlade i oporbe moguće je objasniti

Usljed nepovoljne socioekonomske situacije dominantne stranke u Španjolskoj – konzervativni PP i socijaldemokratski PSOE – izgubile su prevlast na europskim izborima, naznačivši kraj dvostranačja

činjenicom da je Portugal uspio na vrijeme dovršiti financijski program pod nadzorom Europske komisije. No, ove izbore možemo smatrati klasičnim drugorazrednim izborima zbog niske izlaznosti od samo 33 posto. Stranke *mainstreama* loše su prošle, osvojivši 10 posto manje glasova nego na prošlim izborima, dok su manje stranke prošle poprilično dobro. Krajnje lijevi euroskeptični CDU narastao je na 13 posto (povećanje od dva posto), dok je zeleni MPT, koji je preuzeo popularni odvjetnik, narastao za šest posto (na ukupno sedam posto) i osvojio dva mandata.

Usljed nepovoljne socioekonomske situacije dominantne stranke u Španjolskoj – konzervativni PP i socijaldemokratski PSOE – izgubile su prevlast na europskim izborima, naznačivši kraj dvostranačja. Premda su i dalje dvije najveće stranke, izgubile su oko trećinu mandata – PP sada ima osam mandata manje, dok je PSOE osvojio devet mjesta manje. Prema tome, od ukupno 54 španjolska eurozastupnika pučani su osvojili 16, a socijalisti 14. Velike pobjednice izbora bile su dvije stranke krajnje ljevice – Pluralna ljevica (IP) (koalicija starih ljevičarskih stranaka) završila je na trećem mjestu sa šest mandata, a *Podemos*, stranka usko povezana s protestnim pokretom *indignadosa* te pod žestokom paljbom španjolskih medija, s četiri je mandata osvojio četvrto mjesto. Populistička liberalna Unija napretka i demokracije (UPyD) također je profitirala od pada etabliranih stranaka te sada ima četiri mandata. Regionalistička Koalicija za Europu (CEU) zadržala je svoja tri mandata. Katalonska koalicija za neovisnost (EPDD) osvojila je tri mandata, liberalnoj Stranci građana pripala su dva mjesta u Europskom parlamentu, dok je stranka Narodi odlučuju dobila jedan mandat, kao i novoosnovana stranka Europsko proljeće.

Srednja Europa

U srednjoj Europi trendovi su još nepredvidiviji. U Češkoj je izbore dobila novoosnovana konzervativna liberalna stranka ANO 2011, s malom razlikom naspram koalicije konzervativnih liberalnih stranaka TOP 09 i STAN, koja je, pak, osvojila neznatno više glasova od socijaldemokrata (ČSSD). Ukupno je sedam stranaka osvojilo mandate, uključujući izvanparlamentarnu Stranku slobodnih građana. Izlaznost je bila 18,2 posto, što je nakon Slovačke druga najniža izlaznost od svih zemalja članica.

broj 18 - srpanj 2014.

U Mađarskoj su sve tri pobjedničke stranke europskih izbora 2009. godine – vladajući *Fidesz*, krajnje desni *Jobbik* i socijaldemokrati (MSZP) – doživjele pad glasova. Iako je izgubio dva mandata i sada ih ima 12, *Fidesz* je i dalje najsnažnija stranka s preko 50 posto glasova. *Jobbikov* se rezultat neznatno pogoršao te je zadržao sva tri mandata. Socijaldemokrati su izgubili polovicu svojih mjesta u Europskom parlamentu te ih sada imaju dva. Tri stranke lijevog centra također su uspjele osvojiti mandate – novoosnovana Demokratska koalicija osvojila je dva mandata i priključila se Stranci europskih socijalista (PES), a stranka bivšeg premijera Bajnaija Zajedno 2014 (Egyutt 2014) i zelena stranka Politika može biti drugačija (LMP) osvojile su svaka po jedan mandat.

Stranke desnice u Poljskoj uspjele su zadržati većinu mandata u Europskom parlamentu. Građanska platforma (PO) premijera Tuska ostala je najveća stranka, premda je izgubila 12 posto glasova (šest mandata) i sada ima 19 mandata. Umjereni euroskeptici iz stranke Prava i pravde (PiS) poboljšali su svoj rezultat za četiri mandata te sada imaju 19 mjesta u Europskom parlamentu. Poljska seljačka stranka (PSL) također je ojačala te sada ima četiri mandata. Prema tome, premoć desnice u Poljskoj potvrđena je te tako od 51 poljskog mandata 23 otpada na europske pučane, a 19 na europske konzervativce i refor-

Premoć desnice u Poljskoj potvrđena je te tako od 51 poljskog mandata 23 otpada na europske pučane, a 19 na europske konzervativce i reformiste

miste. Iznenađenje izbora bio je novoosnovani euroskeptični "radikalno liberalni" Kongres nove desnice (KPN) koji je osvojio četiri mandata (7,15 posto glasova). Stranka se zalaže za tržišne reforme poput ukidanja poreza na dohodak i snižavanja javnog duga. Također podupire dekriminalizaciju svih vrsta droga, no protivi se istospolnim brakovima. Vođa stranke Janusz Korwin-Mikke izazvao je kontroverze ustvrdivši da žene ne bi trebale imati pravo glasa, što je svakako zaustavilo pregovore te stranke oko formiranja novog kluba u Europskom parlamentu s FN-om i PVV-om. Socijaldemokrati (SLD-UP) su bili jedina stranka izvan desnog spektra koja je osvojila mandate u Europskom parlamentu (pet mandata i 9,4 posto glasova).

Slovačka je više medijske pažnje privukla niskom izlaznošću nego samim rezultatima. Izlaznost je pala na povijesni minimum od 13 posto, što je nisko čak i kada se usporedi s dosadašnjom izbornom nezainteresiranošću Slovaka (17 posto 2004. i 19,6 posto 2009.). Kao i obično, za takav ishod političari su optužili medije, a mediji političare. Premda je kampanja bila znatno personalizirana (nekoliko političara poznatih na nacionalnoj razini i vođa stranaka bilo je među glavnim kandidatima) i visoko polarizirana (proeuropske stranke bile su suprotstavljene eurokritičnim strankama), birači su ostali apatični te je većina ignorirala izbore. Općenito, slovačko stanovništvo većinom podupire članstvo u EU-u, no pokazuje dosad neviđen manjak interesa za izbore za Europski parlament. Pobjednik izbora bila

je vladajuća socijaldemokratska stranka *Smer-SD*. Socijaldemokrati nisu uspjeli ponoviti uspjeh iz 2009. godine – umjesto 35 posto glasova i pet od 13 slovačkih eurozastupnika, osvojili su 24 posto i četiri mandata. Nositelj socijaldemokratske liste bio je europski povjerenik Maroš Šefčovič, za kojeg se očekuje da će i u idućem mandatu biti član Europske komisije. Preostalih devet mandata rasporedilo se na stranke desnog centra, no taj dio "kolača" potpuno je fragmentiran. Druga po snazi stranka je Demokršćanski pokret (KDH) koji je osvojio oko 13 posto glasova (dva mandata), dok je liberalno konzervativna Slovačka demokratska i kršćanska unija (SDKÚ–DS) također osvojila dva mandata. Konzervativni Pokret običnih ljudi i neovisnih osobnosti (OĽaNO), euroskeptični liberali (SaS), konzervativna Nova većina (NOVA) i multikulturalna stranka *Most-Híd* prvi put su osvojili mandate u Europskom parlamentu, svaka stranka po jedan. Neke od njih još uvijek su u procesu pridruživanja nekom od zastupničkih kubova u Europskom parlamentu. Stranka mađarske zajednice (SMK-MKP) također će imati europskog zastupnika, dok je euroskeptična ultranacionalistička Slovačka nacionalna stranka (SNS) ostala ispod izbornog praga.

U Sloveniji europski izbori nisu donijeli mnogo iznenađenja s obzirom na to da su rezultati bili više-manje u skladu s ispitivanjima javnoga mnijenja. Pobjednička Slovenska demokratska stranka (SDS) osvojila je oko 25 posto glasova i dobila tri mandata, dok je koalicija Nove Slovenije (NSi) i Slovenske pučke stranke (SLS) sa 16,5 posto glasova dobila dva mandata. Po jedan mandat osvojili su Socijaldemokrati (SD), Demokratska stranka umirovljenika (DeSUS) i novoosnovana lista *Verjamem*. Općenito, pučani (SDS, NSi i SLS) su odnijeli pobjedu osvojivši pet od osam slovenskih mandata u Europskom parlamentu. Stranke koje čine vladu lijevog centra na odlasku (premijerka Bratušek podnijela je ostavku u svibnju) osvojile su samo dva mandata, dok Pozitivna Slovenija, donedavno najveća slovenska stranka, nije uspjela osvojiti nijedno mjesto u Europskom parlamentu. Većina političkih analitičara slaže se da je glavni razlog za poraz lijevog centra njegova fragmentacija – sastoji se od previše malih stranaka koje ne mogu prijeći izborni prag. Stoga su nakon europskih izbora stranke lijevoga centra započele intenzivne pregovore o formiranju moguće koalicije za prijevremene parlamentarne izbore zakazane za 13. srpnja.

Jugoistočna Europa

Europski izbori u Bugarskoj također su donijeli ponešto iznenađenja. Glavna oporbena stranka desnog centra GERB i dalje ima najveći broj glasova i mandata, deset posto više od vladajuće Bugarske socijalističke stranke (BSP). Krajnje desna stranka *Ataka*, koja daje parlamentarnu potporu socijalističkoj vladi, doživjela je najgori rezultat od osnutka 2005. te je ostala ispod izbornog praga od četiri posto. To je najvjerojatnije posljedica njihove potpore krajnje nepopularnoj manjinskoj vladi koju čine BSP i stranka turske manjine Pokret za prava i slobode (DPS). *Atakina* potpora vladi doživjela je javnu osudu za vrijeme masovnih protuvladinih prosvjeda 2013. godine. Novoosnovana stranka Bugarska bez cenzure (BBC) pod vodstvom bivšeg novinara Nikolaja Barekova osvojila je pristojnih 10,7 posto glasova i pridružila se umjerenim euroskepticima

u ECR-u. Ta je stranka u kampanji isticala zaštitu tradicionalnih obiteljskih vrijednosti i uvođenje izdašnijih socijalnih transfera, uključujući besplatne lijekove za djecu kao i uvođenje progresivnog oporezivanja umjesto postojeće jedinstvene porezne stope. Budući da je postotak glasova za stranke vladajuće koalicije značajno pao, postignut je konsenzus s oporbom o raspisivanju prijevremenih izbora krajem ove ili početkom iduće godine. Zahvaljujući preferencijskom glasovanju na izborima je došlo i do jednog kurioziteta. Naime, vođa BSP-a i predsjednik PES-a Sergej Stanišev dobio je manje preferencijskih glasova od mladoga i relativno nepoznatog kandidata koji je bio petnaesti na listi.

Rezultat europskih izbora u Rumunjskoj bila je jasna pobjeda vladajućih socijaldemokrata (PSD) koji su osvojili 16 mandata, odnosno polovicu od ukupnog broja rumunjskih mjesta u Europskom parlamentu. Radilo se o pobjedi stranke na vlasti i članice PES-a, što Rumunjsku čini iznimkom na razini cijelog EU-a. Preostale mandate osvojile su četiri stranke desnog centra (15 mandata) i Mircea Diaconu, poznati rumunjski glumac koji se natjecao kao neovisni kandidat s umjerenom protusustavskom agendom. Usprkos rastu krajnje desnice diljem Europe, dvije najveće populističke stranke u Rumunjskoj doživjele su gorak poraz – nakon što Stranka Velike Rumunjske (PRM) nije uspjela sklopiti savez s Narodnom strankom (PP), obje su ostale bez svojih predstavnika u Bruxellesu. Takav ishod nije bio iznenađenje s obzirom na to da su ankete predviđale poraz PRM-a, koji je ostao bez mandata i na parlamentarnim izborima 2012. godine. No, ovi su izbori ipak donijeli dvije novosti. Prvo, usprkos svim predviđanjima izlaznost je porasla za gotovo pet posto. Drugo, premda je Nacionalna liberalna stranka (PNL) od početka rumunjskog članstva u EU-u punopravna članica ALDE-a, vođa stranke Antonescu dao je ostavku i najavio da će se PNL pridružiti EPP-u kako bi bolje kontrirao pobjedi socijaldemokrata u Rumunjskoj i potpomogao napore demokršćana na europskoj razini. Stranke i birači u Rumunjskoj ove su izbore promatrali kao uvertiru za predsjedničke izbore koji se održavaju u prosincu ove godine.

Europski izbori u Hrvatskoj bili su kulminacija najduže izborne kampanje u povijesti. Za 11 mjesta u Europskom parlamentu natjecalo se 25 stranaka, koalicija i neovisnih lista, no samo njih šest predstavljalo je relevantne političke aktere. Dva najveća koalicijska bloka – vladajuća lijeva koalicija i konzervativna koalicija pod vodstvom HDZ-a – profitirala su od niske izlaznosti (25,2 posto) jer su uspjela mobilizirati znatno brojnije članstvo nego manje stranke. To je posebice bio slučaj s HDZ-om čiji su članovi i aktivisti provodili intenzivnu mobilizaciju biračkog tijela od vrata do vrata, što je rezultiralo čistom izbornom pobjedom s osvojenih 41,4 posto glasova (šest mandata). HDZ je također uspio spriječiti novoosnovanu desnu koaliciju Savez za Hrvatsku u osvajanju mandata, s obzirom na to da je šesti kandidat na HDZ-ovoj listi uspio preteći nositelja liste Saveza i bivšeg HDZ-ovca Milana Kujundžića za 203 glasa. S druge strane, vladajuća koalicija pretrpjela je težak poraz osvojivši 29,9 posto glasova i samo četiri mandata. Taj rezultat bio je gorko razočaranje za premijera Milanovića, s obzirom na to da su birači iskoristili priliku da kazne njegovu vladu za loše gospodarske pokazatelje i turbulentno stanje unutar SDP-a,

uzrokovano smjenom ministra financija Linića. Ti čimbenici potaknuli su široko nezadovoljstvo među jezgrom SDP-ova biračkog tijela, koje je dalo povjerenje OraH-u, maloj lijevoj zelenoj stranci osnovanoj samo pola godine prije izbora. Osvojivši svoj prvi europski mandat, OraH je bio najveće iznenađenje izbora. OraH-ovu uspjehu također je pomogao izborni krah Laburista koji nisu uspjeli zadržati mandat osvojen na prijevremenim europskim izborima 2013. godine. Rezultati europskih izbora 2014. najsnažniji su dokaz oporavka HDZ-a koji će pokušati maksimalizirati svoj uspjeh inzistiranjem na prijevremenim parlamentarnim izborima i korištenjem ovog zamaha na nadolazećim predsjedničkim izborima.

Baltik

U Estoniji izbori nisu donijeli mnogo toga novoga. Glavna stranka vladine većine – Estonska reformska stranka – pobijedila je na izborima s 24,3 posto glasova, što je povećanje od gotovo deset posto u odnosu na 2009. godinu. Taj skok u broju glasova omogućio je reformistima osvajanje dvaju mandata. Glavna oporbena snaga – Estonska stranka centra – doživjela je blagi pad (s 26,1 na 22,4 posto) te je osvojila jedan mandat umjesto dosadašnja dva. Preostale dvije parlamentarne stranke (socijaldemokrati i konzervativna *Unija pro patria i res publica*) povećale su broj glasova i zadržale po jedno mjesto u Europskom parlamentu. Neovisni kandidat Indrek Tarand nije uspio ponoviti svoj neočekivani uspjeh s prethodnih europskih izbora

Očito brojni europski građani nisu povjerovali da su europski izbori dovoljno važni da izađu na birališta

(25,8 posto glasova), no s 13,2 posto ponovno je osvojio mandat. Preko deset drugih pojedinačnih kandidata sudjelovalo je na izborima, što je velik broj uzme li se u obzir mala vjerojatnost za osvajanje mandata bez stranačke potpore. Na ovogodišnjim izborima također je zabilježen porast e-glasovanja, koje raste na svim razinama izbora u Estoniji. U usporedbi sa zadnjim europskim izborima broj e-glasova gotovo se udvostručio, te je ove godine iznosio 103 tisuće ili 34,4 posto od ukupnog broja glasova.

Europski izbori u Latviji donijeli su očekivanu pobjedu stranke desnog centra Jedinstvo, koja je članica EPP-a. Na prošlim europskim izborima Građanska unija, stranka koja je inicirala stvaranje koalicije, a potom i stranke Jedinstvo, osvojila je 24,3 posto glasova (dva mandata). Na ovogodišnjim izborima Jedinstvo je kao stranka nasljednica osvojilo dvostruko više – 46,2 posto glasova i četiri mandata. Desni liberali okupljeni u Nacionalnom savezu osvojili su 14 posto glasova (jedan mandat) te su se pridružili ECR-u. Po jedno mjesto u Europskom parlamentu osvojili su socijaldemokrati (SDP Sklad) s 13 posto glasova, koalicija Latvijskog saveza poljoprivrednika i Latvijske zelene stranke te Latvijski ruski savez. Dok je stranka latvijskih Rusa pristupila Zelenima / Europskom slobodnom savezu, broj 18 - srpanj 2014.

seljačko-zelena koalicija pridružila se Europi slobode i demokracije (EFD).

Na litavskim izborima došlo je do nekoliko iznenađenja. Izlaznost je bila relativno visoka zbog istodobnog održavanja drugog kruga predsjedničkih izbora. Vladajuća Socijaldemokratska stranka dobila je samo 17,3 posto glasova (dva od 11 mandata) te je time prvo mjesto zauzeo Domovinski savez – Litavski demokršćani (TS-LKD), član EPP-a. Rezultat je bio neočekivan jer su socijaldemokrati dominirali u ispitivanjima javnog mnijenja sve od parlamentarnih izbora 2012. godine. Vladajuća Stranka rada doživjela je značajan pad potpore zbog toga što se vodstvo stranke našlo pod optužbama za knjigovodstvenu prijevartu. Birači Stranke rada većinom su se okrenuli Stranci reda i pravde koja je osvojila dva mandata. Najveće iznenađenje izbora bio je zapaženi rezultat oporbenog Liberalnog pokreta koji je s 8,6 posto glasova na parlamentarnim izborima 2012. skočio na 16,5 posto, postavši tako jednom od glavnih stranaka u Litvi.

Mikročlanice EU-a

Na Cipru je kampanja za europske izbore počela dosta kasno s obzirom na to da su same stranke pokazale manjak interesa i otvoreno tretirale ove izbore kao drugorazredne. Nakon predsjedničkih izbora uslijedilo je razdoblje financijske krize i rezanja privatne štednje građana i drugih mjera fiskalne prilagodbe koje je nametnula europska trojka. Kao što je slučaj i s drugim zemljama u financijskim problemima, ciparski politički sustav pati od sumnji i manjka povjerenja. U tom kontekstu izbori za Europski parlament nisu ponudili mogućnost za raspravu, jer su se i građani i stranke pokazali indiferentnima. To su djelomično potvrdili i sami rezultati, kao i rekordno niska izlaznost (43,97 posto). Prema poslijebirnim anketama, birači su apstinirali ne samo zbog manjka interesa već i kako bi protestirali protiv političkog sustava, pokazali svoje negodovanje i poslali jasnu poruku o tome kako je potrebno kazniti političare za ekonomski kolaps i urušavanje kvalitete života. Što se tiče same raspodjele mandata, nije došlo do promjena u odnosu na 2009. godinu. Konzervativni DISY, stranka predsjednika Anastasiadesa, zadržao je dva mandata i blago (za 1,8 posto) povećao broj glasova, dok je glavna oporbena snaga, komunistički AKEL, također zadržao dva mandata, usprkos padu od 8,4 posto. Dvije preostale stranke, centristički DIKO i socijaldemokratski EDEK, osvojile su svaka po jedan mandat, usprkos blagom padu broja glasova.

U Luksemburgu također nije došlo do promjene u raspodjeli mandata u odnosu na prethodne izbore – demokršćani (CSV) i dalje imaju većinu s tri mjesta u Europskom parlamentu, dok Zeleni, socijaldemokrati (LSAP) i liberali (DP) drže po jedan mandat.

Dvije glavne malteške stranke – laburisti i nacionalisti – i dalje su jedine koje su predstavljene u Europskom parlamentu. Obje stranke osvojile su po tri mandata, premda su laburisti ostvarili prednost od preko 14 posto naspram nacionalista.

Zaključak

Očito brojni europski građani nisu povjerovali da su europski izbori dovoljno važni da izađu na birališta. Izlaznost je bila

neznatno veća (za 0,9 posto) nego 2009. te je dosegla 43,9 posto, unatoč činjenici da su europska pitanja dobila na važnosti zbog krize eurozone. Niska izlaznost povećava šansu "strastvenih manjina" da odrede ishod izbora. Usporedba rezultata po zemljama članicama pokazuje da su birači u mnogim državama iskoristili ove drugorazredne izbore za pokazivanje nezadovoljstva s vladajućim strankama, bez obzira na njihov ideološki profil.

Zahvaljujući novim ovlastima koje je Lisabonski ugovor podario Europskom parlamentu, europski će se zastupnici kretati u smjeru još većeg raskoraka između donošenja odluka na europskoj razini i političke odgovornosti na nacionalnoj razini. Ako Europska unija želi zadržati svoj legitimitet, morat će riješiti taj gorući problem

Tri *mainstream* političke grupacije – EPP, PES i ALDE – doživjele su smanjenje broja glasova i mandata, s time da su liberali izgubili status treće snage u Europskoj uniji. Međutim, pad potpore za proeuropske stranke nije bio toliko dramatičan kako su neki analitičari predviđali te one i dalje drže većinu mjesta u Europskom parlamentu. Budući da u Europskom parlamentu i dalje postoji većina desnog centra, može se očekivati da će mjere štednje i smanjenja proračunskog deficita ostati glavne komponente politike borbe protiv ekonomske krize. Uprkos značajnom porastu, malo je vjerojatno da će euroskeptične grupacije poput ECR-a i EFD-a imati puno utjecaja na proces europskih integracija. Međutim, dobar izborni rezultat euroskeptičnih snaga upozorava na visoku razinu nezadovoljstva velikog broja građana te tu činjenicu politički establišment ne može ignorirati. Dok nastavak ekonomske krize zahtijeva nove oblike koordinacije i zakonodavnih rješenja, dotle građani osjećaju nelagodu zbog gubitka moći njihovih nacionalnih parlamenata. Zahvaljujući novim ovlastima koje je Lisabonski ugovor podario Europskom parlamentu, europski će se zastupnici kretati u smjeru još većeg raskoraka između donošenja odluka na europskoj razini i političke odgovornosti na nacionalnoj razini. Ako Europska unija želi zadržati svoj legitimitet, morat će riješiti taj gorući problem.

Literatura

- Afonso, A. (2014). The Far Right Vote in the European Elections: It's Not the Economy, Stupid. <http://alexandreafonso.wordpress.com/2014/05/26/the-far-right-vote-in-the-european-elections-its-not-the-economy-stupid> (pristupljeno 18. lipnja 2014.)
- De Vries, C. E. i Edwards, E. E. (2009). Taking Europe To Its Extremes: Extremist Parties and Public Euroscepticism. *Party Politics*. 15 (1): 5–28.
- Ferrara, F. i Weishaupt, J. T. (2004). Get Your Act Together: Party Performance in European Parliament Elections. *European Union Politics*. 5 (3): 283–306.
- Hix, S. i Marsh, M. (2011). Second-order Effects plus Pan-European political Swing: An Analysis of European Parliament elections Across Time. *Electoral Studies*. 30 (1): 4–15.
- Hix, S. (2013). Why the 2014 European elections matter: Ten key votes in the 2009–2013 European parliament. *SIEPS European Policy Analysis*. 15.
- Krouwel, A. (2012). *Party Transformations in European Democracies*. New York: SUNY Press.
- Kselman, D. i Niou, E. (2011). Protest Voting in Plurality Elections: A Theory of Voter Signaling. *Public Choice*. 148 (3–4): 395–441.
- March, L. (2008). Contemporary Far Left Parties in Europe: From Marxism to the Mainstream. *FES International Policy Analysis*. <http://library.fes.de/pdf-files/id/ipa/05818.pdf> (pristupljeno 5. srpnja 2014.)
- Mudde, C. (2007). *Populist Radical Right Parties in Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Marsh, M. (1998). Testing the Second-Order Election Model After Four European Elections. *British Journal of Political Science*. 28 (4): 591–607.
- Norris, P. (2005). *Radical Right: Voters and Parties in the Electoral Market*. Cambridge i New York: Cambridge University Press.
- Startin, N. i Krouwel, A. (2013). Euroscepticism Re-Galvanized: The Consequences of the 2005 French and Dutch Rejections of the EU Constitution. *Journal of Common Market Studies*. 51 (1): 65–84.
- Reif, K. (1984). National election cycles and European elections, 1979 and 1984. *Electoral Studies*. 3 (3): 244–255.
- Van der Brug, W., Fennema, M. i Tillie, J. (2000). Anti-immigrant parties in Europe: Ideological or protest vote? *European Journal of Political Research*. 37 (1): 77–102.
- Van der Eijk, C. i Van Egmond, M. (2007). Political effects of low turnout in national and European elections. *Electoral Studies*. 26 (3): 561–573. ■